

شرح جامع
قوانین و مقررات
شرکت‌های تعاونی

قوانین و مقررات شرکت‌های تابع قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران

— با ویراسته دکتر ریاض اسکینی —

دکتر محمد مهریار
دکتر سیده فاطمه هاشمی

الحمد لله رب العالمين

شرح جامع
قوانین و مقررات
شرکت های تعاونی

دکتر محمد مهریار
دکتر سیده فاطمه هاشمی

ادبیت
ادبیات

انتشارات
اندیشه ارشد

عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام
Iran. Laws, etc

عنوان و نام پدیدآور: شرح جامع قوانین و مقررات شرکت‌های تعاونی/مؤلف محمد مهریار، سیده فاطمه هاشمی.
مشخصات نشر: تهران: دادبانان دانا: اندیشه ارشد، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۵۳۳ ص.؛ ۱۷/۵×۲۴/۵ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۱۰۷۹-۵-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: تعاونی‌ها -- قوانین و مقررات -- ایران
Cooperative societies -- Law and legislation -- Iran

شناسه افزوده: مهریار، محمد، ۱۳۶۴-، مؤلف

شناسه افزوده: هاشمی، سیده فاطمه، ۱۳۶۲

رده بندی کنگره: KM۱۱۲۰

رده بندی دیویی: ۵۵۰۶۶۸/۳۴۶

شماره کتابشناسی ملی: ۸۹۹۵۵۷۵

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: شرح جامع قوانین و مقررات شرکت‌های تعاونی

نام نویسنده: دکتر محمد مهریار، دکتر سیده فاطمه هاشمی

صفحه‌آرایی: فاطمه یآوری نیا

ناشر: انتشارات دادبانان دانا

ناشر همکار: انتشارات اندیشه ارشد

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۱

قیمت: ۳۷۰,۰۰۰ تومان

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شماره استاندارد بین‌المللی کتاب (شابک): ۹۷۸-۶۲۲-۹۱۰۷۹-۵-۹

International Standard Book Number (ISBN): 978-622-91079-5-9

مرکز پخش: تهران- پاسداران- خیابان شهید کلاهدوز- بین دیباجی و یار محمدی- نبش حافظ- ساختمان بانک اقتصاد نوین-

پلاک ۱- طبقه ۲- واحد ۳

تلفن: ۰۲۱-۲۲۵۸۴۹۰۰

تهران- میدان انقلاب - خیابان وحید نظری- بین دوازده فروردین و منیری جاوید - پلاک ۱۳۰- طبقه اول- واحد ۲

تلفن: ۰۲۱-۶۶۱۷۶۲۹۱-۶۶۱۷۶۲۸۸

خرید کتاب با تخفیف ویژه از سایت اینترنتی:

WWW.dadbanan.com / WWW.Amozeshportal.ir

هرگونه الگوبرداری از سبک و سیاق، تکثیر و یا چاپ (حتی عرضه در فضای مجازی) کل یا قسمتی از کتاب‌های انتشارات دادبانان دانا بدون اجازه کتبی ناشر شرعاً حرام و قانوناً ممنوع است و متخلف براساس قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان و قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی تحت پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست اجمالی

فصل اول - اهداف و ضوابط کلی بخش تعاونی	۱۹
ماده ۱ (اهداف بخش تعاونی)	۲۰
ماده ۲ (الزام به تشکیل تعاونی بر طبق این قانون)	۲۱
ماده ۳ (تکلیف دولت به حمایت از تعاونی)	۲۳
ماده ۴ (اولویت‌دهی به بخش تعاون)	۳۰
ماده ۵ (مفاد اساسنامه شرکت تعاونی)	۳۶
ماده ۶ (تعداد اعضا در تعاونی)	۴۵
آیین‌نامه مواد ۶ و ۲۰ قانون بخش تعاونی مصوب ۱۳۸۹	۴۵
ماده ۷ (شخصیت حقوقی تعاونی)	۴۹
فصل دوم - عضو	۵۵
ماده ۸ (تعریف عضو در شرکت تعاونی)	۵۶
قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل	۵۹
ماده ۹ (شرایط عضویت در تعاونی)	۶۰
ماده ۱۰ (حق نظارت اعضا)	۶۶
ماده ۱۱ (تکلیف اعضا تعاونی)	۶۷
ماده ۱۲ (خروج عضو از تعاونی)	۶۸
ماده ۱۳ (اخراج عضو)	۷۰
ماده ۱۴ (عضویت از طریق وراثت)	۷۵

ماده ۱۵ (نحوه پرداخت به عضو خارج شده).....	۷۶
فصل سوم - سرمایه	۸۱
ماده ۱۶ (سرمایه تعاونی).....	۸۲
ماده ۱۷ (مشارکت سازمان‌های دولتی در تامین سرمایه شرکت تعاونی).....	۸۴
ماده ۱۸ (اختیار دولت در واگذاری اموال دولتی به شرکت‌های تعاونی).....	۹۲
ماده ۱۹ (اولویت دریافت وام).....	۹۷
ماده ۲۰ (برابری سهم اعضا در تامین سرمایه شرکت).....	۹۸
ماده ۲۱ (الزامات تادیه سرمایه).....	۹۹
ماده ۲۲ (واگذاری سهام اعضا).....	۱۰۲
ماده ۲۳ (مسئولیت مالی اعضا).....	۱۰۶
ماده ۲۴ (وظایف و اختیارات دولت در حمایت از بخش تعاون).....	۱۰۸
فصل چهارم - حساب سود و زیان و تقسیم سود و سایر مقررات مالی	۱۱۹
ماده ۲۵ (نحوه تقسیم سود و زیان).....	۱۲۰
دستورالعمل محاسبه و استفاده از ذخیره قانونی در شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۸۸.....	۱۲۲
فصل پنجم - تعاونی‌های تولید و توزیع	۱۲۵
ماده ۲۶ (تعاونی تولید).....	۱۲۶
ماده ۲۷ (تعاونی‌های توزیع).....	۱۳۳
ماده ۲۸ (اولویت‌دهی دولت در معاملات با تعاونی‌ها).....	۱۴۰
فصل ششم - ارکان تعاونی‌ها	۱۴۷
ماده ۲۹ (ارکان شرکت تعاونی).....	۱۴۸
بخش اول - مجمع عمومی	۱۵۰
ماده ۳۰ (مجمع عمومی شرکت تعاونی).....	۱۵۰
ماده ۳۱ (معرفی هیأت موسس).....	۱۵۵
ماده ۳۲ (وظایف هیأت موسس).....	۱۵۶
ماده ۳۳ (شرایط برگزاری مجمع عمومی عادی).....	۱۶۳
آیین‌نامه نحوه تشکیل مجامع عمومی (موضوع تبصره ۳ ماده ۳۳ قانون بخش تعاونی) مصوب	
۱۳۸۷ با اصلاحات ۱۳۹۹.....	۱۶۹

دستورالعمل تشکیل مجامع عمومی دو مرحله‌ای (موضوع تبصره ۲ ماده ۳۳ قانون بخش تعاونی)	
مصوب ۱۳۸۷.....	۱۸۷
ماده ۳۴ (وظایف مجمع عمومی عادی).....	۱۹۴
آیین نامه نحوه ارزیابی سهام در شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۸۸.....	۲۰۰
ماده ۳۵ (وظایف وضوابط حاکم بر مجمع عمومی فوق العاده).....	۲۰۴
بخش دوم - هیأت مدیره.....	۲۱۲
ماده ۳۶ (ضوابط حاکم بر انتخاب، اداره جلسات و دریافت حقوق هیأت مدیره).....	۲۱۲
دستورالعمل حقوق و مزایا، پاداش و حق حضور در جلسات هیأت مدیره، موضوع تبصره ۳ ماده ۳۶ قانون اصلاح موادی از قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران	
مصوب ۱۳۸۸.....	۲۱۴
ماده ۳۷ (وظایف و اختیارات هیأت مدیره).....	۲۲۱
آیین نامه نحوه ارزیابی سهام در شرکت‌های تعاونی.....	۲۳۱
دستورالعمل معاملات تعاونی‌ها با هر یک از اعضاء هیأت مدیره، مدیرعامل و بازرسان.....	۲۳۲
آیین نامه وظایف، اختیارات و حقوق و مزایای مدیر عامل.....	۲۳۳
ماده ۳۸ (شرایط مدیران و بازرسان شرکت).....	۲۳۷
قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل مصوب ۱۳۷۳.....	۲۴۴
ماده ۳۹ (ضوابط حاکم بر انتخاب، تعیین اختیارات و میزان حقوق مدیرعامل).....	۲۴۵
بخش سوم - بازرسی.....	۲۴۹
ماده ۴۰ (ضوابط حاکم بر انتخاب و تعیین حق الزحمه بازرس).....	۲۴۹
دستورالعمل تبصره ۱ بند ۱۳ ماده ۳۶ آیین نامه اجرایی قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران.....	۲۵۴
ماده ۴۱ (وظایف بازرس یا بازرسان).....	۲۵۶
دستورالعمل معاملات تعاونی‌ها با هر یک از اعضاء هیأت مدیره، مدیرعامل و بازرسان	
مصوب ۱۳۸۸.....	۲۶۲
ماده ۴۲ (درخواست تشکیل مجمع از هیأت مدیره).....	۲۶۳
فصل هفتم - اتحادیه تعاونی.....	۲۶۷
ماده ۴۳ (وظایف و اختیارات اتحادیه تعاونی).....	۲۶۸

ماده ۴۴ (سرمایه تعاونی).....	۲۸۲
ماده ۴۵ (ارکان اتحادیه تعاونی).....	۲۸۴
ماده ۴۶ (ضوابط حاکم بر مجمع عمومی اتحادیه تعاونی).....	۲۸۴
ماده ۴۷ (هیأت مدیره اتحادیه تعاونی).....	۲۸۶
ماده ۵۰ (هیأت بازرسی اتحادیه تعاونی).....	۲۸۸
دستورالعمل تبصره ۱ بند ۱۳ ماده ۳۶ آیین نامه اجرایی قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران.....	۲۸۹
فصل هشتم- تشکیل و ثبت تعاونی ها.....	۲۹۳
ماده ۵۱ (تشکیل و ثبت تعاونی).....	۲۹۴
ماده ۵۲ (الزام به ثبت مدارک توسط مرجع ثبت شرکت ها).....	۳۰۱
فصل نهم - ادغام، انحلال و تصفیه (در خصوص تبدیل شرکت تعاونی).....	۳۰۵
تصویب نامه در خصوص الحاق ماده ۳۶ به نظام نامه اجرای قانون ثبت شرکت ها.....	۳۰۶
دستورالعمل ثبت تبدیل شرکت های تجارتي.....	۳۰۶
بخش اول - ادغام.....	۳۰۹
ماده ۵۳ (ضوابط حاکم بر ادغام شرکت های تعاونی).....	۳۰۹
دستورالعمل اجرایی مواد ۴۷، ۴۸ و ۴۹ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی.....	۳۱۹
آیین نامه تشویق به مشارکت موضوع ماده (۱۵) قانون حداکثر استفاده از توان تولیدی و خدماتی کشور و حمایت از کالای ایرانی.....	۳۲۱
آیین نامه اجرایی بند «ز» ماده (۱۱۱) اصلاحی قانون مالیات های مستقیم.....	۳۲۵
بخش دوم- انحلال و تصفیه.....	۳۲۶
ماده ۵۴ (انحلال شرکت های تعاونی).....	۳۲۶
ماده ۵۵ (تعیین هیأت تصفیه برای تصفیه امور تعاونی).....	۳۳۵
ماده ۵۶ (لزوم عمل به تعهدات در قبال دستگاه های دولتی قبل از انحلال).....	۳۴۵
فصل دهم - اتاق تعاون.....	۳۴۷
ماده ۵۷ (وظایف اتاق تعاون).....	۳۴۸
آیین نامه نحوه تشکیل و فعالیت اتاق های تعاون شهرستان و استان مصوب ۱۳۹۷.....	۳۶۴

آیین‌نامه داوری در بخش تعاونی مصوب ۱۳۸۹.....	۳۶۷
شیوه‌نامه داوری و رفع اختلاف تعاونی‌ها.....	۳۷۷
ماده ۵۸ (ارکان اتاق تعاون).....	۳۹۱
ماده ۵۹ (مجمع نمایندگان اتاق تعاون شهرستان، استان و مرکزی).....	۳۹۱
ماده ۶۰ (ترکیب هیأت رئیسه اتاق تعاون).....	۳۹۳
ماده ۶۱ (وظایف هیأت رئیسه اتاق‌های تعاون).....	۳۹۶
ماده ۶۲ (ایجاد هماهنگی میان اتاق‌های تعاون شهرستان، استان و مرکزی).....	۴۰۴
ماده ۶۳ (نحوه انتخاب و وظایف هیأت بازرسی اتاق تعاون).....	۴۰۵
ماده ۶۴ (منابع مالی اتاق‌های تعاون).....	۴۰۸
فصل یازدهم - وزارت تعاون.....	۴۱۱
ماده ۶۵ (تشکیل وزارت تعاون).....	۴۱۲
ماده ۶۶ (وظایف و اختیارات وزارت تعاون).....	۴۲۰
سند توسعه بخش تعاون مصوب ۱۳۹۲.....	۴۲۹
اساسنامه بانک توسعه تعاون مصوب ۱۳۸۸.....	۴۴۶
ماده ۶۷ (آیین‌نامه اجرایی قانون بخش تعاونی).....	۴۵۹
آیین‌نامه اجرایی قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران با اصلاحات ۱۳۹۲.....	۴۵۹
ماده ۶۸ (نحوه نظارت بر تعاونی‌ها).....	۴۷۱
دستورالعمل نحوه نظارت بر انتخابات تعاونی‌ها و اتاق‌های تعاون مصوب ۱۴۰۰.....	۴۷۲
فصل دوازدهم - سایر مقررات.....	۴۸۱
ماده ۶۹ (لزوم انطباق اساسنامه با قانون بخش تعاونی).....	۴۸۲
ماده ۷۰ (انتقال ردیف بودجه دستگاه‌های منحل در ماده ۶۵ به وزارت تعاون).....	۴۸۲
ماده ۷۱ (وظیفه توسعه فرهنگ تعاون).....	۴۸۳
ماده ۷۲ (وظیفه وزارت جهاد کشاورزی در جهت رشد تعاونی‌های کشاورزی و روستایی).....	۴۸۳
قانون تعاونی نمودن تولید و یکپارچه شدن اراضی در حوزه عمل شرکت‌های تعاونی روستایی مصوب ۱۳۴۹ با اصلاحات ۱۳۹۳.....	۴۸۴
آیین‌نامه اجرایی قانون تعاونی نمودن تولید و یکپارچه شدن اراضی.....	۴۸۵
ماده ۷۳ (وظایف حاکمیتی و تصدی‌گری در بخش تعاونی).....	۴۸۹

- آیین‌نامه اجرایی بند (ج) ماده (۱۲۴) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران..... ۴۸۹
- ماده ۷۴ (ممنوعیت عضویت کارمندان دولتی در هیأت رئیسه و هیأت بازرسی اتاق تعاون)..... ۴۹۳
- ماده ۷۵ (تسهیل عرضه سهام تعاونی به عموم مردم)..... ۴۹۳
- آیین‌نامه اجرایی ماده (۷۵) الحاقی قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب
۱۳۹۵..... ۴۹۴
- ماده ۷۶ (لزوم تطبیق اساسنامه بر قانون بخش تعاونی)..... ۴۹۵
- ماده ۷۷ (نسخ قوانین مغایر قانون بخش تعاونی)..... ۴۹۵

مقدمه ناشر

دادبانان هدفی روشن در جامعه حقوقی کشور دارد؛ آموزش و نشر آثار ارزشمند کاربردی مرتبط با حقوق کسب و کار، توانمندسازی وکلا، مشاوران و کارشناسان عزیز حقوقی در جنبه‌های کاربردی حقوق و برآوردن بخشی از نیازهای حقوقی صاحبان و مدیران کسب و کارها چشم انداز ما است. در این راستا میزبان اساتید ارجمند و باتجربه در حوزه‌های حقوق کسب و کار بودیم و هستیم تا با قلم شیوای خود دانش و تجربیاتشان را به رشته تحریر درآورند و تشنگان دانش را سیراب سازند.

با توجه به آن هدف و بهره بردن از قلم این بزرگواران، آثار منتشر شده در دادبانان از ویژگی‌های زیر برخوردار است: بیانی روان و ساده دارد، برای برآوردن نیازهای کاربردی به روز و بر اساس آخرین تغییرات قانونی و مقررات نوشته شده و بر پایه تجربیات و دانش عملی چهره گشایی کرده است.

تعاونی‌ها بهترین نماد مشارکت سازمان یافته مردم در امور اقتصادی و اجتماعی هستند که به طور همزمان حس مسئولیت پذیری اجتماعی و اقتصادی را تقویت می نمایند. با وجود آنکه مطابق آخرین آمار حدود صد هزار شرکت تعاونی با بیش از ۱/۷ میلیون نفر فرصت شغلی در کشور فعالیت می کنند، کمبود منابعی جامع و کاربردی در زمینه شرکت‌های تعاونی، در میان قفسه کتاب‌های حقوقی کشور کاملاً به چشم می آید. کتاب پیش رو که حاصل سال‌ها پژوهش و تدریس مولفین در زمینه شرکت‌های تعاونی می باشد، به تفسیر جامع قوانین و مقررات مرتبط با شرکت‌های تعاونی می پردازد. انتشارات دادبانان دانا در ادامه رسالت خود، به میزبانی از قلم ارزشمند این دو استاد گرانقدر و همراهی شما همراهان همیشگی خود افتخار می کند.

دیباچه

اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران یکی از ارکان اقتصاد کشور را در کنار بخش های دولتی و خصوصی، بخش تعاونی قلمداد کرده است، بدون اینکه معین کند مفهوم بخش تعاونی چیست؛ یعنی این اصل تعریفی از تعاونی ارائه نمی کند و تنها به این بسنده می کند که «بخش تعاونی شامل شرکت ها و موسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می شود.»

قاعداً و بر اساس سوابق تاریخی مربوط به شرکت های تعاونی، موضوع فعالیت شرکت های تعاونی هر فعالیتی می تواند باشد، چه مدنی چه تجاری. اما آنچه شرکت های تعاونی را از دیگر شرکت ها با موضوع مشابه تفکیک میکند این است که سرمایه این شرکت ها باید عمدتاً از دانش و توانایی خلق دارایی شرکا تشکیل شود. هدف نهایی از تشکیل شرکت های تعاونی جمع کردن کار و توانایی اشخاص صاحب فکر است برای خلق دارایی، برای مصرف صاحبان کار، چه مصرف تجاری (شرکت های تعاونی تولید) و چه مصرف شخصی (شرکت های تعاونی مصرف).

این مفهوم سنتی شرکت تعاونی در اثر تحولات اقتصادی، آهسته آهسته رنگ باخته است به نحوی که شرکت تعاونی را امروز می توان با همیاری و همکاری اشخاصی تشکیل داد که خود در امور شرکت دخالت نمی کنند، یعنی اشخاصی فاقد تخصص، صرفاً برای سرمایه گذاری در شرکت های تعاونی شریک و صاحب سهم می شوند که از سود حاصله از فعالیت شرکت مانند هر شرکت تجاری دیگر فعال در حوزه خصوصی، بهره بجویند (ماده ۲۵ قانون بخش تعاونی)، در هر حالی که در گذشته هدف از تشکیل و ایجاد شرکت تعاونی نه بردن سود بلکه صرفه جویی در هزینه های تولید و مصرف بود.

وسعت حوزه عمل حقوق تعاونی، قانونگذار ایران را در وضعی قرار داده که در رابطه با این حوزه از حقوق و به خصوص راجع به شرکت های تعاونی، موضعی دقیق و فاقد ابهام نداشته باشد و ما، مردم، چه در قالب قانون و چه در قالب آیین نامه و دستورالعمل، شاهد وضع مقررات متعدد و متفرقه باشیم: قانون تجارت، قانون شرکت های تعاونی ۱۳۵۰، قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰، قانون اجرای سیاست های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، آیین نامه اجرایی این قانون مصوب ۱۳۷۱، دستورالعمل تبصره ۱ بند ۱۳ ماده ۳۶ همین آیین نامه، دستورالعمل معاملات تعاونی ها با هریک از اعضاء هیات مدیره، مدیرعامل و بازرسان مصوب ۱۳۸۸ وزارت تعاون، آیین نامه داوری در بخش تعاونی مصوب ۱۳۸۹ و آیین نامه ها و دستورالعمل های متعدد ریز و درشت دیگر.

تنوع و تعدد ویژگی های مقررات فوق، از حقوق تعاونی حقوق مستقلی ساخته است که بررسی و

مطالعه جدا از حقوق تجارت را می‌طلبد، ضمن اینکه مطالعه و تحقیق در این زمینه از فعالیت‌های اقتصادی، مستلزم کار و زحمت جداگانه‌ای است. این کاری است که تدوین‌کنندگان محترم این کتاب همت به انجام آن را برعهده گرفته‌اند. روش در پیش گرفته مولفین روش مطلوبی است. آنها در کنار و ذیل هر یک از مواد قانونی اصلی و مهم مربوط به حقوق تعاونی، قوانین و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط با موضوع پیشبینی شده در ماده را آورده و هر جا که خود لازم دیده‌اند تفسیری در جهت شفاف سازی مفاد ماده ارائه کرده‌اند.

مطالعه مقررات متعدد فوق نشان می‌دهد که شرکت‌های تعاونی از مقررات ویژه‌ای تبعیت می‌کنند که خاص آنها است و دشواری مطالعه و ارائه نظر در حوزه حقوق شرکت‌های تعاونی در این است که به سادگی نمی‌توان گفت که این شرکت‌ها تابع چه قانونی هستند: قانون تجارت ۱۳۱۰ مواد مختصری در رابطه با این شرکت‌ها پیشبینی کرده است و به خصوص از اینکه این شرکت‌ها در قالب کدام یک از شرکت‌های موضوع قانون تجارت قابل تشکیل هستند قاعده‌ای الزامی ندارد. آیا می‌توان شرکت تعاونی را در قالب شرکت تضامنی یا با مسئولیت محدود یا سهامی خاص و عام تشکیل داد؟ به این سوال قانون تجارت صراحتاً پاسخ نمی‌دهد و قوانین دیگر و به خصوص قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ هم اشاره‌ای به آن ندارد، تالی فاسد این برخورد قانون‌گذار ایران این است که، در فرضی که قوانین متفرقه فعلی حاکم بر شرکت‌های تعاونی در رابطه با موضوع خاص، مثل مسئولیت صاحبان سرمایه، نحوه افزایش سرمایه، انتقال حقوق صاحبان سرمایه در شرکت به اشخاص ثالث، اختیارات مدیران، میزان آراء لازم برای تصمیم‌گیری در مجامع، معاملات مدیران با اشخاص ثالث و بسیاری موضوعات دیگر راه حل خاصی پیشبینی نشده باشد، معلوم نیست اگر در اساسنامه شرکت نیز قید صریحی نباشد برای یافتن پاسخ به چه مقرراتی باید رجوع کرد، مقررات شرکت‌های سهامی عام و خاص، مقررات حاکم بر شرکت با مسئولیت محدود، تضامنی یا شرکت‌های دیگر یا مقررات عام حقوق مدنی؟

مشکل دیگر در رابطه با حقوق و تعهدات این شرکت‌ها بروز میکند. در واقع، درست است که از موضوع فعالیت شرکت تعاونی میتوان تعاونی بودن آنرا تشخیص داد که در پاره‌ای موارد ممکن است این امر بدیهی نباشد ولی اینکه حقوق و تعهدات فلان یا فلان شرکت تعاونی تابع چه قانونی است، الزاماً به آسانی قابل پاسخ دادن نیست، زیرا قانون‌گذار بعضی شرکت‌های تعاونی را، که معروف به تعاونی‌های متعارف هستند، تابع قانون بخش تعاونی سال ۱۳۷۰ قرار داده، بعضی شرکت‌ها را تابع قانون یا قوانین دیگر، به عبارت دیگر در این رابطه شرکت تعاونی داریم تا شرکت تعاونی!

در رابطه با موضوع اول، یعنی بحث قالب شرکت‌های تعاونی، مولفین نه صراحتاً و دقیقاً سوال را مطرح کردند و نه طبعاً پاسخ صریح و دقیقی ارائه کرده‌اند. شاید این مسئله برای ایشان روشن است

که جواب سؤالات غیر پیشینی شده در قوانین خاص شرکت‌های تعاونی را نمی‌توان، در فرضی که خود این قوانین پاسخ آنها را نداده‌اند، الزاما از قانون تجارت یا مثلا لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ راجع به شرکت‌های سهامی عام و خاص جستجو کرد. به عنوان مثال در توضیحات ذیل ماده ۵ قانون بخش تعاونی، مولفین کتاب حاضر این سوال را مطرح کرده‌اند که اگر مدت شرکت به پایان رسیده باشد و مجمع عمومی تمدید مدت شرکت را اعلام نکرده باشد و وزارت تعاون، بعد از ابلاغ و اخطار لازم، دستور انحلال شرکت را به اداره ثبت شرکت‌ها اعلام نماید تکلیف معاملات بعد از مدت شرکت تا زمان دستور انحلال چیست؟ مولفین به جای رجوع به مقررات حاکم بر مثلا شرکت‌های سهامی عام و خاص، سرنوشت این معاملات را تابع حقوق مدنی می‌دانند و می‌گویند که این نوع معاملات صحیح و معتبر هستند.

در خصوص ویژگی‌های حقوق شرکت‌های تعاونی، در جای جای این اثر اشاراتی شده است که بیان یکایک آنها در این مقال مختصر نمی‌گنجد و ذکر بعضی از آنها کفایت می‌کند: امکان وجود سهامدار غیر عضو در شرکت تعاونی (مواد ۱۳ و ۱۷ قانون بخش تعاونی)؛ امکان اخراج عضو (شریک) تعاونی از شرکت، که در شرکت‌های تجاری، جز در موارد بسیار نادر مانند اخراج صاحب سهم شرکت سهامی متعاقب عدم پرداخت مبلغ پرداخت نشده سهم پس از مطالبه شرکت (ماده ۳۵ لایحه اصلاحی قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷) خروج عضو تعاونی از شرکت به اختیار عضو و بدون نیاز به انتقال سهام او به اشخاص ثالث که راه خروج شریک از شرکت در شرکت‌های تجاری است (ماده ۱۳ قانون بخش تعاونی) یا عدم حق ورثه به ادامه عضویت در تعاونی در صورت نداشتن شرایط خاص هر تعاونی (ماده ۱۴ قانون بخش تعاونی) یا حق رای مساوی اعضا بدون توجه به سهم آنها در سرمایه شرکت (ماده ۳۰ قانون بخش تعاونی)؛ متغیر بودن سرمایه شرکت تعاونی به نحوی که با ورود هر عضو به شرکت و خرید سهام شرکت، سرمایه شرکت افزایش و با پس دادن سهم به شرکت توسط او، سرمایه کاهش پیدا میکند و این امر، بر خلاف شرکت‌های تجاری معمول نیاز به تصویب مجمع عمومی فوق العاده ندارد (ماده ۱۰ قانون بخش تعاونی). این تفاوت‌های شرکت تعاونی با شرکت‌های تجاری موضوع قانون تجارت دلیل دیگری است که بررسی جداگانه و مستقل شرکت‌های تعاونی را در کتابی مستقل ایجاب می‌کند.

این همتی است که مولفین محترم این اثر گماشته‌اند و کتاب حاضر حاصل این همت است. البته شاید بهتر بود و هنوز هم است که مولفین اثر خود را به صورت کتابی با عنوان «حقوق شرکت‌های تعاونی» تدوین و ارائه دهند نه اینکه ارائه اثر به صورت شرح مواد باشد زیرا اثر آنها متضمن توضیح و تحلیل و طرح سؤالات و پاسخ به سؤالات و ابهامات قانون است که لازمه خلق بر اثر حقوقی علمی است. چاپ و انتشار این کتاب برای جامعه حقوقی امری مغتنم است که باید ارج گذاشته شود.

در پایان ذکر این نکته ضروری است که تدوین این دیباچه به این معنا نیست که راقم این سطور با تمامی نظرات مولفین در این کتاب موافق است کما اینکه راقم در بعضی موارد مانند تجاری تلقی کردن شرکت‌های تعاونی به این استدلال که قواعد ورشکستگی در مورد آنها قابل اجرا است و یا به خصوص اینکه اتحادیه‌های تعاونی به همان دلیل تاجر تلقی می‌شوند (در توضیحات ذیل ماده ۷ قانون بخش تعاونی) و بعضی موارد دیگر با مولفین هم‌نظر نیست و مهم هم نیست که باشد؛ آنچه مهم است این است که این اثر کاری در خور توجه و مفید برای جامعه حقوقی است و اینجانب بر تلاش نویسندگان آن ارج می‌نهم و برای ایشان آرزوی موفقیت می‌کنم.

ربیعا اسکینی

مقدمه مؤلفین

۱. به لحاظ تنوع قانون‌گذاری در بخش تعاونی است که نام بردن از شرکت‌های تعاونی در اذهان حقوق‌دانان و جامعه حقوقی با حاله‌ای از ابهام و سردرگمی به همراه است و ضرورت وجود یک کتاب منسجم که بتواند در عین جمع‌آوری و تفسیر قوانین گسترده بخش تعاونی، تعارضات آن را حل کرده و روشن‌نگری در ذهن مخاطب عام و خاص حقوقی ایجاد کند، به شدت حس می‌شود. در این کتاب سعی شده است به این ابهامات پایان داده شود.

شرکت‌های تعاونی به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر اقتصاد جمهوری اسلامی ایران شناخته می‌شوند. قانون‌گذار برای بخش تعاونی چه قبل از انقلاب و چه پس از آن اهمیت ویژه‌ای قائل بوده و هست. بدین لحاظ حجم قانون‌گذاری در خصوص شرکت‌های تعاونی نسبت به سایر شرکت‌های تجاری بسیار بیشتر است. شرکت‌های تعاونی با انبوهی از قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مختلف روبرو است که حل تعارض میان آن‌ها، تفسیر ابهامات آن‌ها و تبیین مقررات حاکم بر هر یک مجال ویژه‌ای را می‌طلبد.

۲. شرکت‌های تعاونی بر اساس قانون حاکم بر آن‌ها به سه نوع تقسیم می‌شود.

نوع اول شرکت‌های تعاونی تابع قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران است. این نوع شرکت‌ها که به شرکت‌های تعاونی متعارف نیز نامیده شده‌اند، تابع قانون بخش تعاونی می‌باشند. نسبت به این نوع از شرکت‌ها قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ تا جایی که مغایر با قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران نباشد نیز حکم‌فرما است. طبیعی است در مواردی که قانون شرکت‌های تعاونی مغایر با قانون بخش تعاونی باشد، نسبت به شرکت‌های تابع این قانون، قانون شرکت‌های تعاونی نسخ شده‌اند.

نوع دوم شرکت‌های تعاونی تابع قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ است. این نوع از شرکت‌های تعاونی به موجب قانون «مستثنی شدن سازمان مرکزی تعاون روستایی از شمول قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران» مصوب ۱۳۷۰ از ذیل قانون بخش تعاونی خارج شده‌اند و عبارتند از شرکت‌های تعاونی روستایی و کشاورزی و اتحادیه‌های آن. قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ نسبت به این شرکت‌ها هم‌چنان حکم‌فرما است و قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران هیچ مقرره‌ای نسبت به آنها وضع ننموده است.

نوع سوم شرکت‌های تعاونی تابع قانون تجارت و قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی می‌باشد. شرکت‌های تعاونی سهامی عام اینگونه‌اند. این شرکت‌ها که نوعی شرکت

سهامی عام است، با رعایت قانون تجارت و محدودیت‌های مذکور در قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی تشکیل می‌شوند.

۳. در این کتاب به بررسی قوانین و مقررات مربوط به نوع اول از شرکت‌های تعاونی یعنی شرکت‌های تابع قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌ایم. به فضل پروردگار نوع دوم و سوم شرکت‌های تعاونی در جلد دوم این کتاب مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

روش ما در خصوص شرح قوانین و مقررات شرکت‌های تعاونی تابع قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران به این شرح است:

در گام اول هر یک از مواد قانون بخش تعاونی در صورتی که دارای ابهام باشد یا با سایر مقررات قانونی در تعارض بدوی یا مستقر باشد که احتیاج به حل تعارض باشد از حیث ناسخ و منسوخ، مطلق و مقید و عام و خاص مورد بررسی قرار گرفته می‌شود. این قسمت که به عنوان «مستفاد از ماده» ذیل مواد قانونی ذکر شده است، همچنین به خلل‌های قانونی و مسائلی که در دکترین و مقررات قانونی بدان پرداخته نشده است نیز تا حد امکان پاسخ می‌دهد. در خصوص شرکت‌های تعاونی مسائل متعددی وجود دارد که تسری قواعد و مقررات قوانین تجاری دیگر مانند قانون تجارت ۱۳۱۱ و لایحه اصلاحی قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ به شرکت‌های تعاونی مشخص نیست و در این کتاب سعی شده است نسبت به تسری سایر قوانین بر شرکت‌های تعاونی تابع قانون بخش تعاونی نیز رفع ابهام شود.

در خصوص شرکت‌های تعاونی تابع بخش تعاونی، قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ تا جایی که مغایر با قانون بخش تعاونی نباشد، به عنوان قانون حاکم بر این نوع شرکت‌ها شناخته می‌شود. در این کتاب به صراحت موادی از قانون شرکت‌های تعاونی که نسبت به شرکت‌های تابع قانون بخش تعاونی نسخ شده‌اند تبیین قرار گرفته شده است.

در گام دوم در خصوص مواد قانون بخش تعاونی اگر نظری توسط اداره کل حقوقی قوه قضائیه صادر شده یا رأی هیأت عمومی دیوان عدالت اداری وجود داشته باشد، ضمیمه گردیده و در صورت لزوم به نقد و بررسی آن پرداخته شده است.

در گام سوم اگر در نظریات حقوق دانان در خصوص مواد قانون بخش تعاونی نقطه نظر خاصی وجود داشته باشد که در مستفاد از مواد قانونی بیان نشده باشد و نظریات حقوقی نیز بدان پرداخته باشد، به عنوان دکترین بیان گردیده است.

در گام چهارم مقررات مرتبط با هر یک از مواد قانونی مورد اشاره قرار گرفته است. مقرراتی که گاه

با گستردگی فراوان روبرو بوده، فلذا جهت رفع ابهام در کنار مقررات مرتبط حاشیه توضیحی اضافه گردیده است. در عین حال به بیان مقرراتی که نسخ گردیده پرداخته ایم.

۴. کتاب حاضر که حاصل تجربیات سال‌ها تدریس و وکالت مولفین در حوزه حقوق شرکت‌های تعاونی و شرکت‌های تجاری است، می‌تواند نتایج کاربردی در حوزه‌های مختلفی چون قانون‌گذاری برای مقنین، تفسیر قضایی برای قضات، رفع ابهامات حقوقی برای وکلای دادگستری و افزایش آگاهی شاغلین و مرتبطین با بخش تعاونی و بهره علمی اساتید و دانشجویان حقوق داشته باشد.

در پایان بر خود لازم می‌دانیم که از استاد ارجمند دکتر ربیعا اسکینی که با بررسی کتاب و افزودن دیباچه‌ای گرانقدر، کتاب پیش‌رو را زینت بخشیدند تشکر و قدردانی فراوان نمایم.

محمد مهریار - سیده فاطمه هاشمی

دوره های کاربردی آموزشگاه دادبانان دانا

۱	اصول قراردادنویسی
۲	حقوق شرکت های تجاری
۳	حقوق مالیاتی
۴	حقوق اسناد تجاری
۵	حقوق کار
۶	حقوق بیمه تأمین اجتماعی
۷	حقوق مالکیت فکری و تجارت الکترونیکی
۸	دادرسی مالیاتی، بیمه و کارالکترونیکی
۹	دادخواست نویسی
۱۰	لایحه نویسی و فن دفاع
۱۱	داوری
۱۲	وکالت حرفه ای در دعاوی دیوان عدالت اداری
۱۳	پرونده خوانی
۱۴	قراردادهای مشارکت در ساخت
۱۵	قراردادهای اجاره املاک تجاری
۱۶	قراردادهای پیمانکاری
۱۷	قراردادهای بین المللی
۱۸	دعاوی پرکاربرد قراردادی در رویه قضایی
۱۹	حقوق بانکی و بخشنامه های پرکاربرد
۲۰	حقوق گمرکی

اطلاعات تماس موسسه حقوقی دادبانان دانا

وبسایت: dadbanan.com	دپارتمان آموزش و ثبت نام: ۰۲۱-۲۲۵۸۵۵۵۰
تلگرام: dadbanandanlawfirm	دپارتمان مشاوره حقوقی: ۰۲۱-۲۲۵۸۰۱۳۷
اینستاگرام: @dadbanan / @dadbananpub	دپارتمان انتشارات: ۰۲۱-۲۲۵۸۴۹۰۰

انتشارات دادبانان دانا

تقریباً پنج هزار سال، تاریخچه ای است که کارشناسان برای قدمت کتاب برشمرده اند. در این مدت طولانی، از نخستین کتاب‌ها که به صورت لوح‌های گلی بودند تا سال ۱۴۳۹ که یوهانس گوتنبرگ با اختراع نخستین ماشین چاپ تحول بزرگی در صنعت نشر کتاب ایجاد کرد؛ چه از زمانی که داستان سینوچه بر پاپیروس نقش بست، تا به امروز که کتاب‌ها به صورت صوتی تهیه و در اختیار مردم دنیا قرار گرفته است، نقطه اشتراک در تمام این سال‌های طولانی، نیاز انسان به یادگیری و انتقال درک و تجربیات خود از جهان می‌باشد.

در دنیای کنونی، سهولت دسترسی به عناوین متعدد کتب در کنار مزیت‌های خود، برای آن بخش از علاقه‌مندان بالاکخص در موضوعات تخصصی، خود عامل سردرگمی گشته است؛ از این جهت بارها اساتید مجموعه دادبانان در برخورد با وکلای فارغ التحصیلان رشته حقوق با این پرسش مواجه شده‌اند که برای کسب دانش بیشتر در مورد موضوعات خاص و در میان انبوهی از کتب منتشر شده کدام کتاب را به عنوان منبعی کامل تر و کاربردی تر معرفی می‌کنند؛ این پرسش نه تنها توسط حقوق‌خوانان، بلکه توسط افرادی که به واسطه شغل خود نیاز به داشتن اطلاعات حقوقی در زمینه کاری خود داشته‌اند نیز مطرح گشته است.

از این رو مجموعه دادبانان که رویکرد خود را با این ایده مهم اما ساده شکل داده بود که "فارغ التحصیلان رشته حقوق برای ورود به بازار کار به چه مهارت‌هایی نیاز دارند؟!" بر آن شد ضمن برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی مهارت محور، توسط واحد انتشارات موسسه و با همکاری اساتید مجربی که سال‌ها مشاوران حقوقی کسب و کارهای مختلف بوده‌اند، با جمع‌آوری و چاپ آن تجربیات ارزشمند به نیاز علاقه‌مندان به داشتن منابعی کاربردی پاسخ دهد.

انتشارات دادبانان دانا در رویکرد جدید خود بنا دارد ضمن معرفی کتب اساتید مجموعه، با معرفی سایر کتب مفید و کاربردی از میان عناوین متعدد، راهگشای وکلای فارغ التحصیلان، کارآموزان و سایر علاقه‌مندان به رشته حقوق جهت انتخاب کتب ارزشمند و کاربردی گردد.

آنچه مشاور حقوقی باید بداند

شرح جامع قانون مدنی

درسنامه جامع حقوق تجارت

بازرسی از دفاتر قانونی

قراردادهای پیمانکاری

چک؛ نکات کاربردی از صدور تا پرداخت

مختصر جرم شناسی

حقوق قراردادها

گزیده متون حقوقی